

РОЗДІЛ 5. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

ДЕТЕРМІНАНТИ ЗМІНИ ЖИТЛОВИХ УМОВ НАСЕЛЕННЯ

DETERMINANTS OF THE CHANGE IN THE POPULATION LIVING CONDITIONS

Визначено основні детермінанти еволюції житлових умов населення: клімат, потреба в захисті, технологічний уклад, природні ресурси, демографічні процеси, культура, релігія, ментальність, технологічний прогрес, фінансові ресурси, інфраструктура, екологія. Розкрито роль детермінантів формування житлових умов населення на різних історичних етапах. Показано, що на перших етапах еволюції кліматичні умови та потреба в захисті спонукали людину до пошуку та облаштування житла. На наступних етапах існування людства додалися інші детермінанти, при цьому набирали силу демографічні процеси, фінансові ресурси та технологічний прогрес. Доведено, що «фінансові ресурси» були головним детермінантом, що визначав як відмінності в житлових умовах населення різних прошарків, так і можливості появи певних зручностей.

Ключові слова: житло, житлові умови, детермінанти житлових умов, облаштування житла, базові зручності, забезпеченість житла зручностями, соціальна інфраструктура.

Определены основные детерминанты эволюции жилищных условий населения: климат, потребность в защите, технологический уклад, природные ресурсы, демографические процессы, культура, религия, ментальность, технологический прогресс, финансовые ресурсы, инфраструктура, экология. Раскрыта роль детерминантов формирования жилищных условий населения на разных исторических этапах. Показано, что на первых этапах эволюции климатические условия и потребность в защите побудили человека к поиску и обустройству жилища. На последующих эта-

пах развития человечества прибавились другие детерминанты, при этом усиливалось влияние демографических процессов, финансовых ресурсов и технологического прогресса. Доказано, что «финансовые ресурсы» выступали главным детерминантом, определяющим как отличия в жилищных условиях населения разных социальных слоев, так и возможности появления удобств в жилище.

Ключевые слова: жилье, жилищные условия, детерминанты жилищных условий, обустройство жилища, базовые удобства, обустройство жилища удобствами, социальная инфраструктура.

The basic determinants of the evolution of the population housing conditions are grounded, including: climate, the need in protection, technological mode, natural resources, demographic processes, culture, religion, mentality, technological progress, financial resources, infrastructure, and environment. The role of determinants of the population housing conditions is exposed for different historical periods. It is argued that climatic conditions and the need for protection impelled humans to search for and arrange their accommodation at the first stages of evolution. At the next stages of development, the role of other determinants has grown, including the impact of demographic processes, financial resources, and technological progress. It is widely acknowledged that financial resources have become the main factor, determining both variation in housing conditions of various social groups of population and opportunities to equip their dwellings with new comforts.

Key words: housing, living conditions, determinants of living conditions, arrangement of accommodation, base comforts, equipment of accommodation with comforts, social infrastructure.

УДК 332.81

Когатько Ю.Л.

к.геогр.н., с.н.с., старший науковий співробітник

відділу моделювання соціально-економічних процесів і структур Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України
Полякова С.В.

к.е.н., с. н.с., провідний науковий співробітник

відділу моделювання соціально-економічних процесів і структур Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України

Постановка проблеми. Умови проживання є важливим показником життєвого рівня населення в будь-якій країні. Житлові умови трансформуються в часі залежно від дії різних детермінантів, що і визначають швидкість і якість цих змін. Дослідження ролі даних детермінантів на різних історичних етапах існування людства дозволить прогнозувати житлову політику держави і загалом майбутню якість життя населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом як українськими вченими, так і дослідниками з інших країн, було зроблено чимало для дослідження особливостей житла і житлових умов. Значний внесок у дослідження проблем житлових умов сільського населення здійснили відомі вітчизняні та зарубіжні науковці В.М. Новіков (V.M. Novikov), Т.Ю. Овсяннікова (T.Yu. Ovsyannikova), Н.П. Сіт-

нікова (N.P. Sitnikova), Л.А. Мусіна (L.A. Musina), В.В. Семенов (V.V. Semenov), І.В. Прокопа (I.V. Prokopa), В.І. Кравченко (V.I. Kravchenko), К.В. Паливода (K.V. Palyvoda), А.П. Скорик (A.P. Skoryk), В.С. Шишкін (V.S. Shyshkin). Однак, значна їх частина присвячена здебільшого дослідженню кількісних характеристик соціальної інфраструктури і житлових умов, зокрема. Так роботи В.М. Новікова (V.M. Novikov) – науково-аналітичні дослідження, в тому числі на міжрегіональному та регіональному рівнях, у сфері функціонування та фінансування установ освіти, охорони здоров'я, культури, рекреації та туризму, житлово-комунального господарства. Житло в ієрархії потреб людства показано в працях Т.Ю. Овсяннікової (T.Yu. Ovsyannikova). В.С. Шишкін (V.S. Shyshkin) значну частину свого наукового доробку при-

святить сучасному стану житла і житлових умов в Україні. За значної кількості праць залишається чимало не вирішених проблем у даній галузі, серед них і дослідження впливу різних факторів на зміну житлових умов населення.

Постановка завдання. Метою написання даної статті є спроба розкриття ролі детермінант формування житлових умов населення на різних історичних етапах, а також їх роль у сучасному будівництві житла, а також його забезпеченні зручностями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Житлові умови є показником рівня життя населення в будь-якій країні в усі часи, важливим елементом життєдіяльності, адже забезпечували задоволення фізіологічних потреб у захисті від несприятливих чинників зовнішнього середовища. З іншого боку, житло було статусним об'єктом: сильніший та більш забезпечений мав краще житло. Прагнення до общинного способу життя сприяло розвитку соціалізації, що, поряд з економічними рушіями суспільного розвитку, стало передумовою формування сільських та міських поселень.

Як відомо, людство пройшло тривалий шлях від виникнення людини як біологічного виду до сучасного фізичного типу, від первісної організації до розвинутої цивілізації [1]. Науковці відмічають, що історія зародження перших ознак матеріальної культури налічує, як мінімум, 2 млн років. Так купи каміння і кісток, знайдені в Олдувайській ущелині в Танзанії, говорять про те, що ранні люди уже збиралися групами на стоянках, де споруджували перші у світі укриття. Житло при цьому будували з доступного на той час матеріалу – кісток і каменів, гілок. Культура схожого будівництва збереглася і сьогодні в деяких районах Африки [2]. Одне з найстаріших побудованих жител у світі датується приблизно 10-м тисячоліттям до н.е. було зроблено з кісток мамонта. Знахідка була зроблена в СРСР у селі Межиріч, недалеко від Києва. Ймовірно, житло було покрито шкурами мамонта [3].

Є різні гіпотези виникнення будівництва житла. Так за гіпотезою, висунутою американським археологом Джоном Кларком, поява довгострокових стоянок і жител пов'язана з подовженням тривалості дитинства, бо доки відбувається навчання підростаючого покоління, рухливість групи людей обмежена [4]. Наступна гіпотеза – житло поступово формувалося навколо вогнища і спочатку виконувало лише функцію захисту вогню від поривів вітру. Інша гіпотеза, що розвивалася археологом В. Я. Сергіним, передбачала, що довготривалі житла виникли в місцях оброблення та поїдання великої мисливської здобичі [5].

Протягом усього періоду розвитку цивілізації еволюцію житла і житлових умов визначали такі детермінанти:

- клімат;
- потреба в захисті;

- технологічний уклад;
- природні ресурси;
- демографічні процеси;
- культура, релігія та ментальність;
- технологічний прогрес;
- фінансові ресурси;
- інфраструктура;
- екологія.

На різних історичних етапах дані детермінанти діяли з різною силою. Так на перших етапах еволюції кліматичні умови та потреба в захисті спонукали людину до пошуку та облаштування житла; велику роль відігравали наявні на території проживання природні ресурси. З подальшим розвитком цивілізації їх вплив істотно знизився, натомість з'явилися нові детермінанти: технологічний прогрес, технологічний уклад. Набирали сили демографічні процеси: стрімке зростання чисельності населення спонукало до створення більш компактних будівель, де могла б проживати більша кількість людей. У той же час збільшення кількості народів із різними традиціями, а також поєднання традицій із релігією призвели до зростання впливу детермінанту культура, релігія та ментальність. Еволюція інновацій у житлових умовах обумовлена вимогами часу, конкретними умовами епохи. Виникнення нових видів житла, їх ускладнення та модернізація означали появу тих чи інших продуктивних, технологічних та організаційно-управлінських інновацій у промисловій і будівельній галузях.

З виникненням і розвитком грошових відносин фінансові ресурси стали головним детермінантом, що визначав як відмінності в житлових умовах населення різних прошарків, так і можливості появи певних зручностей. З часом різниця у житлових умовах населення лише посилювалася, це стосується як зовнішнього вигляду будівель та їх внутрішнього оздоблення, так і місцевості, де вони розташовані: обладнання зручностями будинків сільських мешканців і нині у багатьох країнах істотно поступається помешканням містян. Причина полягає не стільки у різних фінансових можливостях, як у відсутності комунікацій у сільських населених пунктах, тобто на житлові умови істотний вплив має інфраструктурний детермінант (рис. 1).

«Клімат» був одним з основних детермінантів, які взагалі змусили первісних людей робити собі житло чи облаштовувати під нього печери. Загалом житло є «першою лінією оборони», що облаштовується людиною для захисту від несприятливих зовнішніх умов (другою такою лінією є одяг). За тисячоліття існування людства надзвичайно мінливим був клімат Землі. Проходили тисячі років, періоди потеплінь чергувалися з часом, коли клімат ставав холодним. Разом зі змінами клімату змінювалось і житло, і житлові умови людей [6].

Клімат, безсумнівно, у значній мірі обумовлював спосіб життя і тип житла первісної людини.

З життя сучасних народів, що населяють тропіки, відомо, що у посушливі періоди вони цілком задовольняються легкими куренями тимчасового характеру, що оберігають їх від палючих променів сонця або від спекотного вітру. Тільки у дощовий сезон вони шукають притулку від тропічних злив, використовуючи скельні навіси і печери.

В наш час клімат також визначає особливості житлових умов різних регіонів світу. Так, міста південних сухих районів завжди мали характер структур, що самозатінюються, а будівлі – своєрідних «термосів» з масивними стінами, замкнених компактним плануванням і рідкісними невеликими вікнами. Яскраво виражений образ такої архітектури був прямим наслідком характерних кліматичних умов і набував чіткого національного характеру. Для вологих районів, навпаки, характерні відкрите планування, легкі «дихаючі» стіни та світлові прорізи, добре провітрювані міські простори. Більшість південних районів відрізняється великою кількістю сонячних днів у році, дуже високою радіацією і контрастністю освітлення. Це зумовлює специфічний характер архітектурної пластики і колірних співвідношень елементів і деталей будівель: тонку пластичну модуляцію декору, велику насиченість кольору і його контрастні поєднання. У північних і більшості центральних районів переважно хмарне небо обумовлює велику пластику стін і деталей і пастельні колірні

поєднання, що повністю відповідає природному оточенню і м'якому розсіяному освітленню [7].

Одночасно з кліматичним детермінантом, що визначав особливості житлових умов, діяв і детермінант «потреба в захисті». Ще первісні люди потребували оборони від диких звірів та ворожих племен, що спонукало до облаштування печер і будівництва перших захищених жител. Проблема оборони житла в ті часи вирішувалася відносно просто – будівництвом намету, огороженого гілками або прутами з кілками. При цьому місце стоянки або проживання обиралося на деякій височині, обмеженій з боків водою, в густих лісових або чагарникових хащах або місцевостях з іншими природними перешкодами. Таке місце забезпечувало хороший огляд, природний захист і можливість успішної оборони місця проживання. Це одна з найважливіших умов забезпечення безпеки. Крім цього, піднесене місце відносно швидко звільнялося від надлишків вологи в негоду [8].

У сучасному суспільстві потреба в захисті не зникла. Сучасні будинки та квартири часто оснащуються засобами охоронної сигналізації з виведенням на спеціалізований пульт спостереження, де цілодобово чергує оператор. Спеціальні пристрої, які застосовуються для забезпечення охорони приміщення, гарантують надійний контроль. Охорона за місцем призначення приїжджає в найкоротші терміни і здійснює необхідні дії для забез-

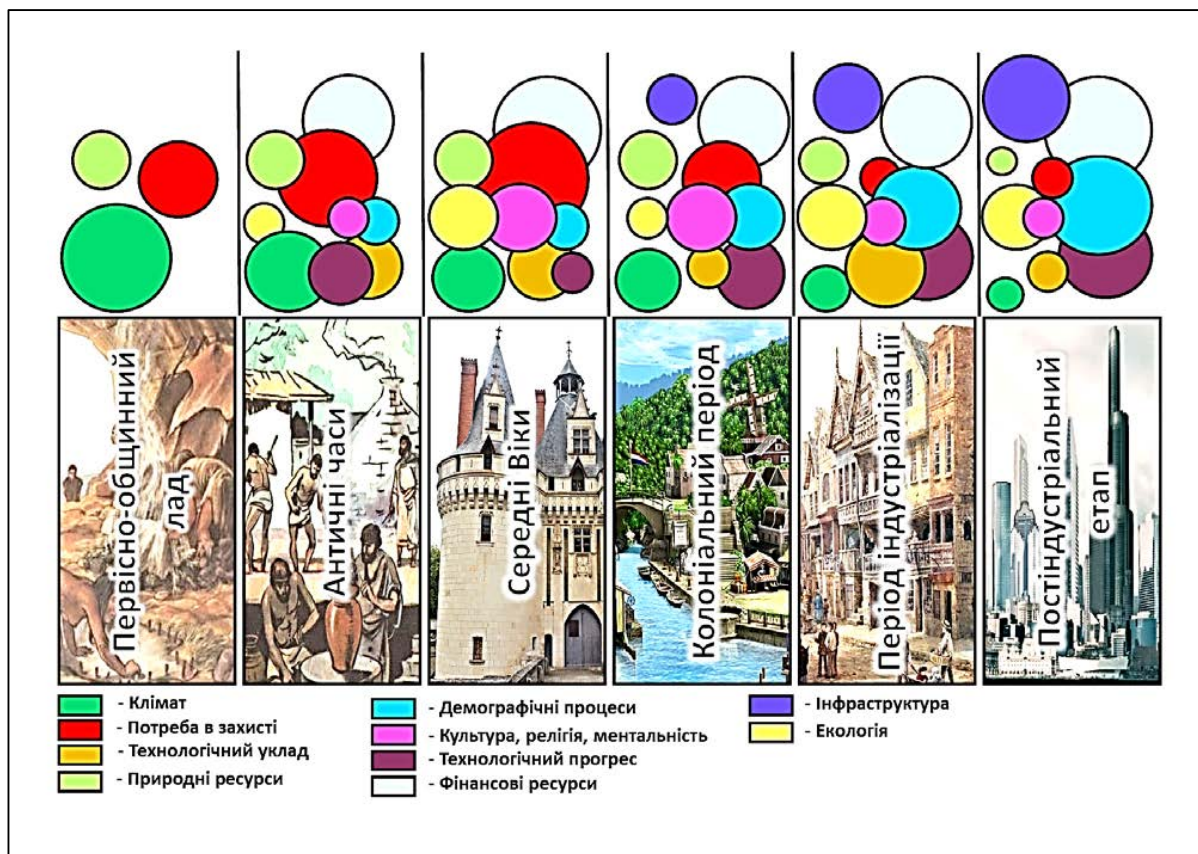

Рис. 1. Детермінанти житлових умов на різних історичних етапах

печення цілісності майна. У той же час масивні двері, решітки, ролети та ін., як і в давні часи, є реальною механічною перешкодою проникненню злодіїв, на відміну від сигналізації або відеореєстрації, які тільки реєструють подію і попереджають, але не перешкоджають.

Важливим детермінантом, що визначав зміну житлових умов населення, є **«технологічний уклад»**. Так древні примітивні люди не володіли ще навіть найпростішими навичками створення штучних споруд. Все це прийшло значно пізніше. Бурхливого розвитку зазнали продуктивні сили, які перетворили виробничі відносини. Зародилася нова форма організації життя – родовий лад, виникло організоване суспільство, здатне протистояти різним несприятливим явищам природи, заселяти найрізноманітніші за кліматичними умовами райони землі. Переселяючись, люди потрапляли в інше зовнішнє середовище. Ця зміна природних умов сприяла появі у людини навичок створювати собі житло у вигляді штучних споруд, які почали захищати від негоди, диких звірів і ворогів.

Поява багатоквартирних будинків вела за собою необхідність у централізованому водопостачанні, водовідведенні. Перші централізовані міські водогони в Європі відносяться до XII ст. У кінці XII ст. побудований перший водогін в Парижі. У XIII ст. починається централізоване водопостачання Лондона. На початку XV ст. водогони з'являються в німецьких містах [9]. Будівництво великих кам'яних будинків в умовах холодного клімату привело до появи опалення. Опалювали будинок у той час за допомогою вогнищ, жаровень, переносних печей або теплого повітря, проведеного за допомогою труб, – розташованих під підлогою, у стінах, – з печі, яка перебувала під підлогою.

У наш час у зв'язку зі зростанням споживання енергоресурсів і загрозою їх вичерпання було прийнято багато заходів для підвищення ефективності використання та скорочення втрат енергії, в тому числі і в оселях. Зросли вимоги до теплоізоляції та природного освітлення, почався перехід від ламп розжарювання до більш економічних освітлювальних приладів. Почалося використання спеціального скла, що знижує втрати тепла через вікна. Все частіше використовуються поновлювані джерела енергії: сонячна, вітрова, дощова, приливна, геотермальна. Вже існують будинки, які повністю забезпечують себе енергією з власних сонячних батарей або вітряків.

Детермінант **«природні ресурси»** також визначав специфіку житлових умов з самого початку існування людства. Так як древня примітивна людина не володіла ще навіть найпростішими навичками створення штучних споруд, то житлами були відповідно пристосовані печери. І відповідно сам пошук житла перетворювався на пошук печери, гроту чи навислої скелі, яка б мала захис-

тити від опадів, а також частково від вітру. І величезні території, що були придатні для проживання перших людей, були не заселені, причиною була також і відсутність можливості знайти прихисток.

При цьому залежність житлових умов від природних ресурсів території існувала ще порівняно недавно. Навіть ще сто років тому у північних, лісових районах України, а також гірських районах Карпат основним будівельним матеріалом для стін було дерево, при цьому в гірських районах використовувалися переважно хвойні, а на Поліссі – листяні породи.

У той же час природно-ресурсний фактор визначав не тільки особливості будівництва житла, а й зручності. Наприклад, у гірських районах ще з давніх часів використовували систему штучних струмків для доставки води безпосередньо до будівель, жителі берегів річок викидали відходи безпосередньо у воду, що рятувало від засмічення територію навколо житла, однак забруднювало водойми.

Детермінант **«демографічні процеси»** визначав зміну житлових умов переважно через міграції, а також через перенаселення територій. Так житло первісних людей було мало пристосованим під постійне проживання не тільки через те, що тодішні знання не дозволяли, а й тому, що перші люди вели кочовий спосіб життя.

Іншим важливим моментом впливу міграцій на зміну житлових умов є перенесення культури одного етносу на інший при переселенні на спільну територію проживання. Перенаселення впливало на житлові умови як через спонукання до міграцій, так і через створення більш компактних будівель, де могли б проживати більше людей.

Детермінант **«культура, релігія та ментальність»** впливає не стільки на особливості житла, скільки на житлові умови. Вплив особливостей менталітету на житлові умови найкраще прослідковуються в наш час. Так, наприклад, в європейських країнах люди, які переїжджають жити на інше місце, проте, не мають можливості купити квартиру чи будинок, орендують оселю. Однак, у багатьох країнах Африки та Південної Америки люди не орендують житло, а захоплюють землю і будують собі цілі райони. У мусульманських країнах, де дозволено багатожонство, кожній дружині треба надати окрему кімнату. У деяких північнокавказьких народів невістка не повинна була спілкуватися зі свекром, і тому приміщення молодих розташовувалися на віддалі від центральної частини. Люди не хотіли жити на очах у сусідів, будинок ставили у глибині двору, а фасад звертали не в бік вулиці.

У сучасному світі ментальність, релігія та культурні традиції все менше впливають на особливості житлових умов. У той же час мода на історичність сприяє відтворенню забутих традицій, але переважно це відображається в оформленні.

Детермінант **«технологічний прогрес»** на рівні з кліматичним і оборонним впливав із самого початку створення першого житла, адже перший зроблений навіс чи відгороджена частина печери – це вже був великий технологічний прорив у житті первісних людей. Еволюція інновацій у житлових умовах обумовлена вимогами часу, конкретними умовами епохи. Виникнення нових видів житла, їх ускладнення та модернізація означали появу тих чи інших продуктових, технологічних та організаційно-управлінських інновацій у промисловій і будівельній галузях.

Детермінант **«фінансові ресурси»** почав діяти в момент, коли окремі родини почали жити в окремих житлах, або в момент, коли з'явилося окреме помешкання у вождя. Розрив у якості житла і житлових умов різних верств населення зріс у античні часи, коли з'явилися перші держави. Так виражене соціальне розшарування в Римській імперії зумовило і різні типи жител для людей різних соціальних груп. Технологічна революція значно покращила житлові умови багатих людей у XVII–XVIII століттях, проте, на селянські будинки практично не вплинула. Як і раніше, вони мають одну велику житлову кімнату, в них так само є сусідами люди і тварини.

У наш час у багатьох країнах існує величезний розрив між житловими умовами багатих та бідних прошарків населення. Так в Бразилії мова йде про величезну прірву між соціальними класами, нерівність яких впадає в очі одразу. На тлі квартир по 1000 квадратів з басейнами і розкішними меблями, шикарних ресторанів і хмарочосів, над якими кружляють приватні вертольоти, виділяється разюча бідність фавел.

Детермінант **«інфраструктура»** впливає на житлові умови населення через місце розташування житла в населених пунктах, які знаходяться в різних місцях відносно транспортних магістралей, газогонів, водопроводів, силових електричних ліній, портів тощо. Цей фактор почав діяти з моменту появи перших міст і перших держав. Так житло людей, які мешкали в містечках на перетині торгівельних шляхів, завжди було багатшим і краще оснащеним, ніж житло представників того ж народу віддалених районів.

У наш час додалися такі компоненти, як розміщення щодо відстані до газогонів, електричних ліній, водопроводів. Прикладом впливу такого розміщення можна назвати села на півдні Херсонської області, які внаслідок відключення єдиної електричної лінії у бік Криму після анексії залишилися без електропостачання, доки не провели нову лінію. Точно так само житла мешканців частини Криму стикнулися з обмеженням у водопостачанні після припинення дії Північнокримського каналу [10].

Детермінант **«екологія»** почав впливати на особливості житлового будівництва в момент

зростання міст у перших античних державах, коли з'явилися проблеми із забезпеченням водою, паливом і, особливо, з утилізацією відходів. Проблема екології жител стала ще більш актуальною в XXI столітті, у той час, коли людина в гонитві за модою використовує нові, малодосліджені технології і матеріали для свого будинку, навіть не підозрюючи, якої шкоди тим самим завдає своєму здоров'ю. З'явилися нові екзогенні забруднювачі атмосферного повітря і забруднювачі ендегенного походження. У той же час у слаборозвинених країнах бідність і бруд часто супроводжуються незадовільними житловими умовами.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, до детермінантів, що визначали появу житла, а також розвиток житлових умов, належать: «клімат», «потреба в захисті», «технологічний уклад», «природні ресурси», «демографічні процеси», «культура, релігія та ментальність», «технологічний прогрес», «фінансові ресурси», «інфраструктура» та «екологія». Дія детермінантів була різною в певні історичні епохи. Так за часів первіснообщинного ладу діяли тільки «клімат», «потреба в захисті» та «природні ресурси». У більш пізні епохи знижувалася роль природоресурсних детермінантів, а наростала тих, що визначалися розвитком суспільства.

Якщо не враховувати епоху первіснообщинного ладу, то головним детермінантом, що визначав як відмінності в житлових умовах населення різних прошарків, так і взагалі можливості появи певних зручностей, був «фінансові ресурси». Зі зростанням населення збільшилася сила дії детермінантів «демографічні процеси», «інфраструктура» та «екологія». У той же час збільшення кількості народів із різними традиціями, а також поєднання даних традицій із релігією призвели до зростання впливу детермінанту «культура, релігія та ментальність».

Зміни в житлових умовах населення не відбуваються дуже швидко. Навіть поява нових революційних технологій у будівництві чи стрімке зростання доходів населення тільки поступово вносять свої корективи в особливості житла і його обладнання зручностями, хоча і можливі винятки (поява електробойлерів для нагрівання води при припиненні функціонування системи гарячого водопостачання в місті). Проте, дані зміни існують і їх подальше вивчення потребує розробки системи індикаторів, які б показували, як і наскільки швидко відбувається трансформація житлових умов населення, які детермінанти посилюють чи, навпаки, послаблюють свій вплив, як це відображається на загальному добробуті населення. Ці та інші питання потребують подальших наукових розвідок у сфері житлових умов населення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бовш Л. А. Історичні передумови становлення житлового господарства в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=992>
2. Ламберт Д. Доисторический человек. Кембриджский путеводитель. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://Ebooktime.net/book8.html>
3. Gregorovich Andrew (1994), Ancient Inventions of Ukraine.
4. Кларк Дж. Доисторическая Африка / Дж. Кларк. – Москва, 1977. – (Наука).
5. Сергин С. Я., Сергин В. Я. Системный анализ проблемы больших колебаний климата и оледенения Земли. Л., 1978.
6. Когатько Ю. Л. Вплив кліматичного фактору на зміну житлових умов населення / Ю. Л. Когатько // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2017. – С. 51–56.
7. Архитектурная физика [Електронний ресурс] // prorab.com.ua. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://prorab.com.ua>
8. Суворый А. Устройство первобытных жилищ [Електронний ресурс] / А. Суворый // [proza.ru](https://www.proza.ru/2012/08/10/605). – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.proza.ru/2012/08/10/605>
9. Волков Ю. Г., Добренков В. И., Нечипуренко В. Н., Попов А. В. Социология: Учебник / Под ред. проф. Ю. Г. Волкова. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М.: Гардарики, 2003. – 512 с.
10. Когатько Ю. Л. Розвиток поселенської диференціації за рівнем життя населення України / Ю. Л. Когатько // Демографія та соціальна економіка. – 2014. – № 2. – С. 208–218.

REFERENCES:

1. Bovsh L. A. Istorychni peredumovy stanovlenia zhytlovoho hospodarstva v Ukraini [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=992>
2. Lambert D. Doystorycheskyi chelovek. Kembrydzhskiy putevodytel. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://Ebooktime.net/book8.html>
3. Gregorovich Andrew (1994), Ancient Inventions of Ukraine.
4. Klark Dzh. Doystorycheskaia Afryka / Dzh. Klark. – Moskva, 1977. – (Nauka).
5. Serhyn S. Ya., Serhyn V. Ya. Systemnii analiz problemi bolshykh kolebaniy klymata y oledeneniya Zemly. L., 1978.
6. Kohatko Yu. L. Vplyv klimatichnoho faktor na zminu zhytlovykh umov naseleunia / Yu. L. Kohatko // Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii. – 2017. – S. 51–56.
7. Arkhytekturnaia fyzyka [Elektronnyi resurs] // prorab.com.ua. – 2016. – Rezhym dostupu do resursu: <http://prorab.com.ua>
8. Suvoryi A. Ustroistvo pervobytnykh zhylyshch [Elektronnyi resurs] / A. Suvoryi // [proza.ru](https://www.proza.ru/2012/08/10/605). – 2012. – Rezhym dostupu do resursu: <https://www.proza.ru/2012/08/10/605>
9. Volkov Yu. H., Dobrenkov V. Y., Nechipurenko V. N., Popov A. V. Sotsyolohiya: Uchebnyk / Pod red. prof. Yu. H. Volkova. – Yzd. 2-e, yspr. y dop. – M.: Hardaryky, 2003. – 512 s.
10. Kohatko Yu. L. Rozvytok poselenskoï dyferentsiatsii za rivnem zhyttia naseleunia Ukrainy / Yu. L. Kohatko // Demohrafiia ta sotsialna ekonomika. – 2014. – № 2. – S. 208–218.

Kohatko Yu.L.

Candidate of Geographical Sciences, Senior Research Scholar at Department of Modelling of Socio-Economic Processes and Structures, Ptoukha Institute for Demography and Social Studies, National Academy of Sciences of Ukraine

Poliakova S.V.

Candidate of Economic Sciences, Senior Research Scholar at Department of Modelling of Socio-Economic Processes and Structures, Ptoukha Institute for Demography and Social Studies, National Academy of Sciences of Ukraine

DETERMINANTS OF THE CHANGE IN THE POPULATION LIVING CONDITIONS

The basic determinants of the evolution of the population housing conditions are grounded, including: climate, the need in protection, technological mode, natural resources, demographic processes, culture, religion, mentality, technological progress, financial resources, infrastructure, and environment. The role of determinants of the population housing conditions is studied for different historical periods. The author argues that climatic conditions and the need for protection impelled humans to search for and arrange their accommodation at the first stages of evolution; natural resources located at the territory of residence are also important. With further development of the civilization, these factors' impact has declined, but some new determinants appeared, including technological progress and technological mode. Demographic processes were also intensifying: a rapid growth in the population number resulted in the construction of more compact buildings to provide more people with living conditions. At the same time, an expansion of people with different traditions, as well as intersections of traditions and religions, resulted in the increased impact of such determinants as culture, religion, and mentality. The evolution of innovations in housing conditions results from the requirements of time and specific conditions of the epoch. The origin of new types of accommodation, their complexity, and modernisation required some new products, technological and organizationally-administrative innovations in manufacture and construction.

It is widely acknowledged that financial resources have become the main factor due to development of monetary relations; finances determined both variation in housing conditions of different population groups and availability of certain housing comforts. With time, the difference in the population housing conditions has only increased, while it concerned both externalities of buildings, their internal design, and locality of residence: in many countries, urban dwellings are still better equipped with conveniences than rural houses. This disparity is caused not as much by different financial possibilities, as by the lack of communications in the rural area. Thus, infrastructure determinant is also important in terms of housing conditions.